ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ УЧНІВ

УДК 371

Вихор В. Г., Пліско В. І.

У статті розкрито методи навчання, які доцільно використовувати при підготовці майбутніх вчителів до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: *метод навчання, професійна підготовка, управлінська діяльність, майбутній вчитель.*

ОБОСНОВАНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ К УПРАВЛЕНИЮ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ УЧАЩИХСЯ

Выхор В. Г., Плиско В. И.

В статье раскрыты методы обучения, которые целесообразно использовать при подготовке будущих учителей к управлению учебной деятельностью учащихся общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: *метод обучения, профессиональная подготовка, управленческая деятельность, будущий учитель.*

THE RATIONALE FOR USE OF THE METHODS OF TEACHING IN THE SYSTEM OF STUDENTS' PREPARATION FOR MANAGEMENT OF LEARNING ACTIVITIES OF PUPILS

Vihor V. G., PliskoV. I.

The article reveals the training methods that should be used in the preparation of future teachers to manage learning activities of students of secondary schools.

Key words: *method of teaching, professional training, management activities, future teacher.*

Постановка проблеми. Без методів неможливо досягти поставленої мети, реалізувати намічений зміст, наповнити навчання пізнавальної діяльністю. Метод — серцевина навчального процесу, сполучна ланка між визначеною метою і кінцевим результатом. Його роль у системі «цілі — зміст — методи — форми — засоби навчання» є визначальною.

У даний час відомі десятки класифікацій методів навчання. Оскільки, навчання — надзвичайно рухливий, діалектичний процес. Система методів повинна бути динамічною, щоб відображати цю рухливість, враховувати зміни, постійно відбуваються в практиці застосування методів.

Проблема класифікації методів навчання є однією з гострих проблем сучасної дидактики. Найбільш загальноприйнятими є класифікації за джерелом отримання знань і за рівнем пізнавальної діяльності. Однак специфіка використання методів навчання при підготовці студентів до управлінської діяльності в навчально-виховному процесі розглянуто недостатньо.

Аналіз попередніх досліджень. Результати досліджень В.П. Беспалько, Ю.В. Васильєва, Ю.А. Конаржевського, Ю.Н. Кулюткіна, П.І. Третьякова, Т.І. Шамової, В.А. Якуніна дозволили під педагогічним управлінням розуміти діяльність вчителя, орієнтовану на створення умов, що забезпечують досягнення передбачуваних освітніх цілей. При цьому предметом педагогічного управління виступає професійна діяльність учителя – викладання і діяльність учня – навчання.

Проаналізуємо методи навчання з позиції управлінської діяльності вчителя. Так, за джерела отримання знань методи навчання поділяються на: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою), наочні (методи ілюстрацій і методи демонстрацій) і практичні (вправи, лабораторні та практичні роботи).

Існує класифікація методів за типом (характером) пізнавальної діяльності (І. Я. Лернер [1], М. Н. Скаткін [2]).

Тип пізнавальної діяльності – це рівень самостійності (напруженості) пізнавальної діяльності, якого досягають учні, працюючи за запропонованою вчителем схемою навчання. У даній класифікації виділяються наступні методи [3]:

– пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний);
– репродуктивний;
– проблемний виклад;
– частково-пошуковий (евристичний);
– дослідницький.

При використанні інформаційно-рецептивного методу управляюча діяльність педагога обмежується організацією сприйняття знань, а сутність методу виражається в наступних його характерних ознаках: знання пропонуються в «готовому вигляді»; педагог різними способами організує сприйняття цих знань; учні здійснюють сприйняття (рецепцію) і осмислення знань, фіксують їх у своїй пам'яті.

У репродуктивному методі в навчанні виділяються наступні ознаки:

– знання учням пропонуються в «готовому» вигляді;
– педагог не тільки повідомляє відомості, а й пояснює їх;
– учні свідомо засвоюють знання, розуміють їх і запам'ятовують (показником рівня засвоєння є відтворення, тобто репродукція знань);
– необхідна міцність засвоєння забезпечується шляхом багаторазового повторення знань.

Головна перевага даного методу, як і розглянутого вище інформаційно-рецептивного методу – економність. Він забезпечує можливість передачі значного обсягу знань, умінь за мінімально короткий час і з невеликими витратами зусиль. Міцність знань, завдяки можливості їх багаторазового повторення, може бути значною. Людська діяльність може бути репродуктивною, виконавською або творчою. Репродуктивна діяльність передує творчій, тому ігнорувати її і надмірно захоплюватися нею в навчанні не можна. Репродуктивний метод повинен поєднуватися з іншими методами.

Метод проблемного викладу [4] є перехідним від виконавської до творчої діяльності. На певному етапі навчання учні не в силах самостійно вирішувати проблемні завдання, а тому вчитель показує шлях дослідження проблеми,

викладаючи її рішення від початку до кінця. І хоча студенти при такому методі навчання не учасники, а всього лише спостерігачі ходу роздумів, вони отримують хороший урок вирішення пізнавальних проблем.

Сутність частково-пошукового (евристичного) методу навчання виражається в наступних його характерних ознаках: знання студентами не пропонуються в «готовому вигляді», їх потрібно здобувати самостійно; викладач організує не повідомлення або виклад знань, а пошук нових знань за допомогою різноманітних засобів; студенти під керівництвом викладача самостійно міркують, вирішують виникаючі пізнавальні завдання, створюють і вирішують проблемні ситуації, аналізують, порівнюють, узагальнюють, роблять висновки і так далі, в результаті чого у них формуються усвідомлені міцні знання.

Сутність дослідницького методу навчання зводиться до того, що:

— вчитель разом з учнем формулює проблему, вирішенню якої присвячується відрізок навчального часу;

— перелік необхідних знань учням не повідомляється;

— студенти самостійно добувають їх у процесі вирішення (дослідження) проблеми, порівняння різних варіантів одержуваних відповідей, а також визначають засоби для досягнення результату;

— діяльність педагога зводиться до оперативного управління процесом вирішення проблемних завдань; навчальний процес характеризується високою інтенсивністю, вчення супроводжується підвищеним інтересом, отримані знання відрізняються глибиною, міцністю, дієвістю.

Мета статті — розкрити особливості використання методів навчання в системі підготовки студентів до управління навчальною діяльністю учнів.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на вищесказане, нами, в першу чергу, був застосований інформаційно-рецептивний метод, який необхідний для взаємозалежної діяльності викладача вищого навчального закладу і майбутніх учителів технологій, де при рецепції нами використовувалися різні джерела інформації: слово, наочність, образ тощо.

Застосування даного методу, обумовлюємо присутністю в ньому ряду позитивних моментів; по-перше, цей метод вважається найбільш економічним способом передачі спеціальних професійних знань, по-друге, з урахуванням способу засвоєння знань і у відповідності з характером пізнавальної діяльності студентів, даний метод дозволяє побудувати логіку викладу матеріалу як індуктивним, так і дедуктивним шляхом.

Разом з тим слід врахувати, що інформаційно-рецептивний метод не формує вміння і навички використання отриманої інформації студентами, тому нами був застосований інструктивно-репродуктивний метод. Цей метод забезпечував нам передачу необхідної інформації студентам за мінімально короткий час і дозволив на основі багаторазового повторення (вправ) засвоїти необхідний матеріал.

З метою активного наближення студентів і вироблення у них власних умінь до самостійного вирішення управлінських проблем також було застосовано частково-пошуковий (евристичний) метод. Суть даного методу — постановка для вирішення студентами професійної проблеми, розчленованої на підпроблеми. Цей метод, на наш погляд, розвиває в майбутніх учителів діалектичне

мислення, здатність нестандартно мислити і вирішувати різні педагогічні завдання.

Застосування частково-пошукового методу є не що інше, як ефективна педагогічна умова здійснення комунікативної діяльності між викладачем і студентами. Це пов'язано з тим, що найчастіше, студенти не в змозі самостійно вирішити до кінця поставлене завдання через недостатню теоретичну та практичну підготовку. Для вирішення проблеми потрібне інтелектуальне співробітництво викладача і студента, результатом якого є вирішена проблема. Отже можна говорити про виховний вплив даного методу. По-перше, студент бачить, що мало мати достатні і необхідні знання для вирішення багатьох життєвих ситуацій, їх потрібно постійно поповнювати і поглиблювати. По-друге, в очах студентів викладач стає прикладом, старшим товаришем, який має життєвий і професійний досвід, теоретичну і практичну підготовку на хорошому рівні. Схожість спільних інтересів і прагнень створює сприятливий психологічний клімат, атмосферу взаємодовіри, творчості, зацікавленість у подальшій співтворчості педагогів вищого навчального закладу та студентів.

Усе це дозволило нам застосувати ще один ефективний метод – дослідницький, який передбачає самостійне творче засвоєння та застосування знань і вмінь на практиці, формує у майбутніх учителів технологій здібності до наукового пізнання, мотивацію управлінської діяльності, закріплює уміння усвідомлено і гнучко використовувати отримані знання та вміння при вирішенні різних проблем, пов'язаних з підвищенням якості навчання. Даний метод підготовки слід реалізовувати через виконання студентами завдань на лабораторно-практичних та семінарських заняттях, через написання рефератів, курсових і дипломних робіт.

Слід наголосити, що без власної активності ніяке навчання неможливо. Досвід активного навчання в системі вищої освіти показує, що з його допомогою можна не тільки ефективно формувати пізнавальний інтерес до окремих дисциплін, а й давати цілісне уявлення про майбутню діяльність, її основні фрагменти, впливати на розвиток професійних якостей майбутнього фахівця.

Слід визнати досить умовним термін «активний метод навчання», що одержав широке поширення. Кожен з методів активний, оскільки з його допомогою досягаються ті чи інші цілі навчання і виховання. Однак можливості кожного методу різні, оскільки з їх допомогою викладач включає в пізнавальну діяльність різні нервово-психічні структури учня, різні рівні його активності. При цьому мова повинна йти не про примус до активності, а про спонукання до неї.

Самостійна робота студентів це спеціально запланована, пізнавально-організаційна та методично спрямована діяльність студентів, що здійснюється без прямої допомоги викладача з метою досягнення конкретного результату.

Організована самостійна робота майбутніх учителів технологій дозволяє активно включити їх у самостійну пізнавальну діяльність, формувати у них уміння з організації самостійної діяльності, працювати з підручником, конспектом лекцій тощо.

Ігрова ситуація, дозволяла залучати майбутніх учителів до штучно створеної, захоплюючe-емоційної моделі педагогічного явища і вести пошук шляхів вирішення поставлених проблем.

Взаємонавчання між майбутніми вчителями, засноване на обміні необхідною і достатньою додатковою інформацією при спільному вирішенні навчальних проблем студентами.

Бесіда – питально-відповідний метод організації та керівництва навчально-пізнавальною діяльністю учнів. Таку бесіду називають евристичною. У системі методів навчання, що розглядаються за характером пізнавальної діяльності учнів, це різновид частково-пошукового методу.

Застосування даного методу спонукає студентів актуалізувати отримані раніше знання, спостереження, життєвий і трудовий досвід, порівнювати, зіставляти, знаходити і вирішувати протиріччя, робити власні висновки і висновки з матеріалу спецкурсу. Колективна бесіда створює атмосферу загальної зацікавленості, підвищує уважність й інтерес студентів, стимулює їх активну роботу, розвиває їх інтелектуальні можливості, що є важливою умовою формування знань і умінь, необхідних при управлінні якістю навчання майбутнього вчителя технологій в цілому.

Важливим компонентом забезпечення успішної підготовки майбутніх учителів до управління якістю навчання є використання різноманітних засобів навчання.

Засоби навчання – це матеріальні об'єкти і предмети природи, а також штучно створені людиною, що використовуються в навчально-виховному процесі в якості носіїв навчальної інформації та інструменту діяльності педагога і студентів для досягнення поставлених цілей навчання, виховання і розвитку.

До пізнавальних засобів належать: книги, підручники, методичні посібники; технічні засоби навчання, комп'ютерна техніка; словесні засоби: «живе слово вчителя», аудіозаписи, друковане слово; образні засоби: ілюстрації, макети, відеопродукція, натуральні об'єкти; матеріально-технічні засоби: будівля, меблі, обладнання, кабінет.

Використання засобів навчання в ході підготовки майбутніх учителів до управління якістю навчання школярів мали істотний вплив на формування у них якісних знань і вмінь, на їх розумовий і творчий розвиток, дозволили активізувати і підтримувати пізнавальні інтереси студентів до вивчення педагогічних явищ, оптимізували самостійну роботу та їх професійне становлення.

Висновки. Вибір методів підготовки майбутніх учителів технологій до управління якістю навчання був зумовлений різними об'єктивними і суб'єктивними факторами, комплексом обставин і умов. Однак успішне формування у студентів знань і умінь, необхідних при управлінні навчальною діяльністю учнів забезпечується, на наш погляд, комплексом використання традиційних та активних методів. При цьому, функція будь-якого методу – забезпечення навчально-виховної, розвивальної взаємодії викладача вищого навчального закладу та студентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у обґрунтуванні педагогічних умов та моделі підготовки майбутніх учителів до управління навчальною діяльністю учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Література

1. Лернер И. Я. Педагогическиеосновы методов обучения / И.Я. Лернер. – М. : Педагогика, 1981. – 185 с.

2. Качество знаний учащихся и пути его совершенствования / Под.ред. М. Н. Скаткина, В. В. Краевского. — М. : Педагогика, 1978. — 208 с.

3. Психолого-педагогический словарь для учителей общеобразовательных учреждений — Ростов Н/Д. : Феникс, 1998. — 544 с.

4. Тхоржевский Д. А. Проблемноеобучение на уроках труда / Д. А. Тхоржевский. — Минск : Народная асвета, 1986. — 125 с.

THE RATIONALE FOR USE OF THE METHODS OF TEACHING IN THE SYSTEM OF STUDENTS' PREPARATION FOR MANAGEMENT OF LEARNING ACTIVITIES OF PUPILS

Vihor V. G., PliskoV. I.

Abstract*. The article reveals the training methods that should be used in the preparation of future teachers to manage learning activities of students of secondary schools. Under teaching management we mean the activities of teachers that focus on creating the conditions for achievement of the anticipated educational purposes. In this case, the subject of teaching management is the professional activities of a teacher — teaching and the activities of a student - learning. The methods of teaching were analyzed from the management position of teachers: explanatory and illustrative (informational and receptive); reproductive; problem statement; partial search (heuristic); research. The importance of the usage of informational and receptive method, which is essential for interdependent activity of teacher of the institution of higher education and future teachers, was proved, where different sources of information were used during the reception: the word, the visibility, the image and so on. The application of proposed method is explained by the presence of a number of positive aspects in it. Firstly this method is the most economical way of transferring the specialized knowledge, and secondly, this method allows to build the logic of presentation of information in inductive as well as deductive ways, considering the way of learning and according to the nature of the cognitive activity of students.*

Key words: *method of teaching, professional training, management activities, future teacher.*